

Nebát se a nenaletět

VŠICHNI TADY UMŘEME

Apokalyptické scénáře jako nástroj dezinformátorů

Připravil Krizový informační tým
Ministerstva vnitra České republiky

Aktualizováno 2. 1. 2023

Shrnutí

Někteří lidé jsou přesvědčeni, že se neodvratně blíží konec světa. A až příliš mnoho jiných jim k tomu ochotně dodává „důkazy“. Přestože záliba v apokalyptických scénářích je součástí lidské civilizace od nepaměti, v době internetu mohou snadno posloužit špatným záměrům.

Argument apokalypsou je v zásadě vyjádřením radikální nedůvěry v současný světový řád i státní systém. U publika má vyvolat pochybnosti, obavy z budoucnosti a pocit nejistoty. A proto je tolik oblíbený právě u dezinformátorů.

Jeho popularita stoupla za pandemie COVID-19 i za války na Ukrajině. Použité narativy sahají od spiknutí satanistických kabal, vypuknutí globální nukleární války, až po koncepty zahrnující mimozemské civilizace, pády asteroidů, nebo Soudný den v původním biblickém významu.

Relativní novinkou je rozsáhlejší implementace apokalyptismu do politických konspirací ^[1] s cílem ovlivnění veřejného mínění, a také zapojení konzumentů do samotné „produkce“, jaké přinesl především QAnon v USA.

[1] Více o politických konspiračních teoriích v předešlé analýze:
KRIT – téma týdne: Plánovaný převrat v Německu.

Co je obsahem konspiračních teorií

Třebaže se mnohé překrývají nebo různě kombinují, apokalyptické narativy lze rozdělit do tří skupin.

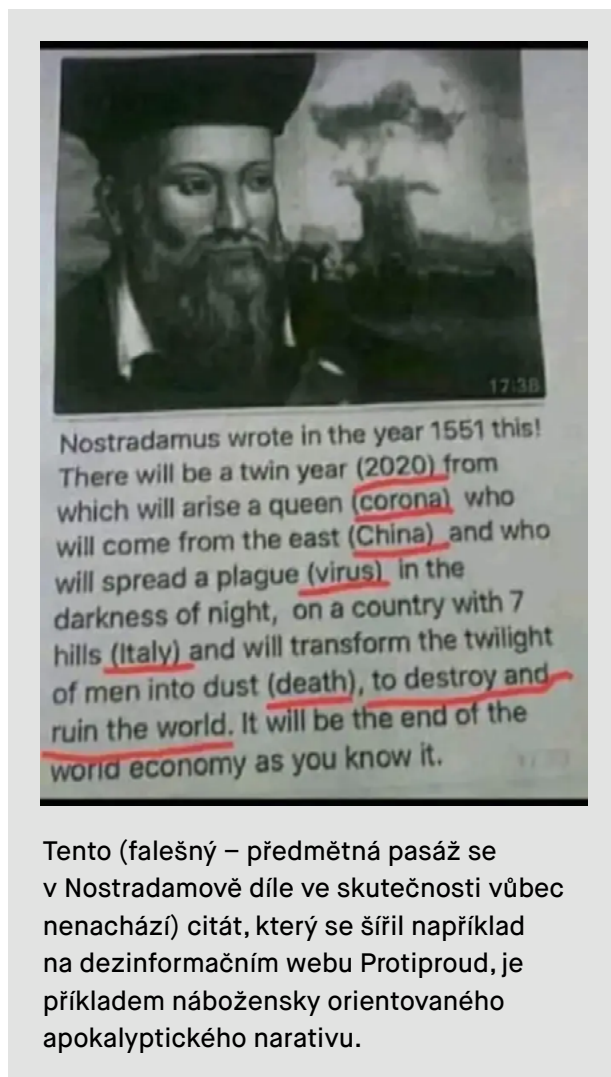
Nábožensky orientované texty

Pokusy o moderní interpretace biblických nebo středověkých proroctví, případně jiné počítající s Božím zásahem proti nenapravitelně zkaženému lidstvu.

Tento typ náboženského extremismu způsobil v minulosti řadu tragédií. V USA i jinde ve světě podnítil hromadné sebevraždy různých sekt jako byl Chrám lidu, případně teroristické činy jako v případě sekty Óm Šinrikjó v Japonsku. V České republice však patří spíše k okrajovým anomáliím.

Kosmické katastrofy

Výrazným zdrojem je dílo izraelského záhadologa Zecharii Sitchina. Ten se pustil do zcela amatérského (a podle skutečných vědců naprosto chybného) překladu sumerských starověkých textů, které interpretoval jako historii mimozemské civilizace v minulosti ovládající Zemi, která se pravidelně vrací spolu s dosud neobjevenou desátou planetou Sluneční soustavy.

Tento (falešný – předmětná pasáž se v Nostradamově díle ve skutečnosti vůbec nenachází) citát, který se šířil například na dezinformačním webu Protiproud, je příkladem nábožensky orientovaného apokalyptického narativu.

Sitchinovy knihy se staly bestsellery a na jeho dílo navázalo mnoho dalších, včetně známého spisovatele o mimozemských civilizacích E. Dänikena. Drtivá většina kosmických konspiračních teorií dneška v sobě nese Sitchinovu stopu nebo z jeho děl otevřeně vychází.

The screenshot shows a news article from the website iDNES.cz. The header includes the site logo and navigation links. The article title is 'Rodina ze Zlína spáchala společnou sebevraždu, snila o lepších světech'. Below the title is the date '20. listopadu 2018 0:01' and social media sharing icons. The text of the article describes a family from Zlín who committed a joint suicide, motivated by religious and esoteric beliefs. A summary at the bottom states that this narrative is a group suicide of a family in the Czech Republic in 2018, with the source cited as iDnes.

iDNES.cz / ZPRAVODAJSTVÍ Domáci Zahraničí Krími Kraje Volby Ekonomika Kultura Finance Revue

Domáci Volby Názory MediaHub Koronavirus NATO České předsednictví v Radě EU Speciály

Rodina ze Zlína spáchala společnou sebevraždu, snila o lepších světech

🕒 20. listopadu 2018 0:01

Matka a její dospělí potomci se zajímali o náboženská témata, esoteriku a toužili po ráji. Rozhodli se pro společnou sebevraždu. V pokoji nastartovali benzinovou zahradní sekačku a spolykali hrstí léků na spaní. Tříčlenná rodina ve Zlíně svou smrt plánovala a promýšlela dlouho. Jejich těla našli až za několik měsíců.

V České republice tento narativ stál za skupinovou sebevraždou tříčlenné rodiny, ke které došlo v roce 2018 ve Zlíně. Zdroj: [iDnes](#)

Zločinná spiknutí elit

Jedná se zřejmě o nejpopulárnější z typů apokalyptických narativů. Hlavním inspiračním zdrojem jsou Protokoly sionských mudrců. Původ tohoto antisemitského podvrhu vytvořeného v Rusku carskou tajnou policií je dnes už dobře doložen, nicméně v konspirační sféře se z něj opakovaně čerpá. Nejvýraznější inkarnací je tzv. **Velký Reset**. Některé jeho části jsou sice staršího data, ale teprve pandemie COVID-19 a stejnojmenná kniha K. Schwaba a T. Mallereta spustila jeho nový rozvoj i šíření.

Ve stejném duchu se nese také neustále omílaný hoax vzniklý překroucením překladu přednášky Billa Gatese z konference TED z roku 2010. **Zde stál na počátku prostý omyl, kdy Gatesova slova o nutnosti snížení rychlosti populačního růstu obyvatel Země byla pochopena jako záměr snížit samotnou populaci – tedy část lidstva vyvraždit.**

Citace z přednášky Billa Gatese, TED 2010

„First, we've got population. The world today has 6.8 billion people. That's headed up to about nine billion. Now, if we do a really great job on new vaccines, health care, reproductive health services, we could lower that by, perhaps, 10 or 15%. But there, we see an increase of about 1.3.“

Glado Pepik

Roman Sedlacek Ano toto svinstvo je dávno plánované. Autor a hybatel je masový vrah Bill Gates....a jsou to dokumenty Agenda 2030 a Great Reset. Na světě budou brzo docházet zdroje... jídlo...nebude pro všechny lidi. Přežít mají jen vybraní bohatí lidé. Ano chápete to správně.... Genocida 🤢🤢

Zde už také narážíme na zřetelný politický podtext. Zatímco obecně apokalyptické teorie jsou zpravidla neutrální, ztotožňování EU s New World Order, případně velebení čínského a ruského režimu za domnělou ochranu před iluminátskou totalitou či depopulací Země, je v rozborech Velkého resetu dosti časté. Proniklo i do českých řetězových emailů, kde byl ze spoluúčasti na spiknutí obviněn ministr K. Havlíček. Ve své době šlo o jeden z nejčastěji šířených hoaxů.

Schwabova kniha Covid-19: Velký reset byla na screenshot dodána pomocí Photoshopu.

Pokud by si však některá z apokalyptických konspiračních teorií zasloužila označení „vytvořena pro 21. století“, byl by to QAnon. Obsahově ani QAnon není originální – v podstatě jde o kompilát zahrnující vše od satanismu až po DeepState – nový je však způsob, jakým s těmito prvky zachází.

Tvůrci QAnonu totiž chápou, že internetovému publiku dneška nestačí skryté pravdy konzumovat, chce se podílet na jejich odhalování. QAnon nabízí cosi mezi náboženskou sektou a hrou: Předhazuje nářky, nesmyslné útržky informací, které si jeho příznivci spojují a odkrývají tak spiknutí satanistů pijících krev umučených dětí. Toto „čtení vzorců“ může zahrnovat vše, počínaje barvou kravat D. Trumpa, a konče televizním programem. Tento přístup navíc znamená, že je daná teorie prakticky nevyvratitelná: Absolutně cokoliv může být stopou, množství materiálu je tedy nekonečné a factchecking nemožný.

Byla by přitom chyba považovat QAnon, který se v USA už dostal na seznam hrozeb domácího terorismu FBI, za místní anomálii. Tyto teorie si našly cestu i na české weby, a daří se jim tam velmi dobře.

Jakými kanály a prostředky se desinformace šíří

Apokalyptické teorie se šíří všemi známými dezinformačními kanály. Počínaje facebookovými skupinami přes Twitter a ruskou síť VKontakte, kde působí profily fungující v podstatě čistě jako agregátory, přes které teče všemožný dezinformační obsah. Běžně se šíří také na alternativních webech a řetězovými emaily.

Dále jsou to rovněž tištěné knihy a mainstreamová média. Na pouhé relativně úzce vymezené téma New World Order nalezneme na Databázi knih skoro třicet titulů, a pokud bychom seznam rozšířili o knihy autorů typu Zecharii Sitchina, dostaneme se ke stovkám.

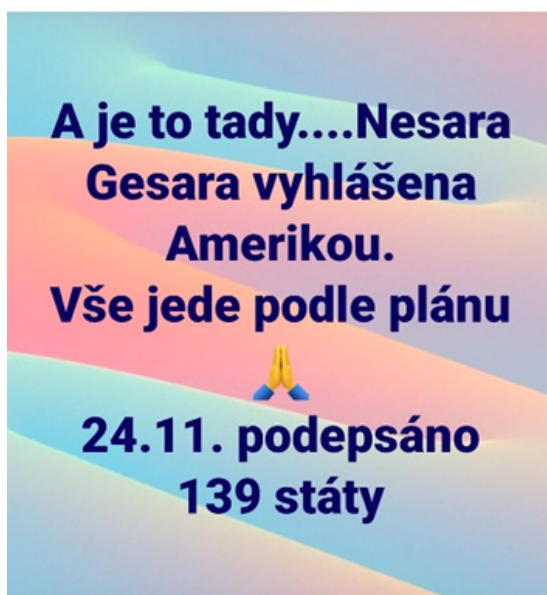
Na koho tato konspirační teorie cílí a jak se snaží upoutat naši pozornost

Hnacím motorem apokalyptismu byl vždy strach – ze smrti, z bídy, nebo prostě pouhá úzkost pramenící z faktu, že svět se mění rychleji, než změnám stíháme porozumět. V tomto směru není překvapivé, že po pandemii COVID-19 a propuknutí války na Ukrajině, která vrátila do médií spekulace o hrozícím nukleárním konfliktu, těchto teorií přibýlo.

Simona Svobodova

18 h · 🌐

👍❤️ 129

23 komentářů · 64 sdílení

Nesara Gesara je považována za jeden z ideových zdrojů QAnonu:

„In 2022, Bellingcat compared NESARA/ GESARA to a „grandfather“ of the QAnon conspiracy theory and reported that as QAnon’s iconography and concepts were declining in popularity, its adherents were becoming more and more invested in NESARA concepts and reviving that older movement. People involved with the sovereign citizen movement have also subscribed to NESARA-related theories.“

Dále je to pocit výjimečnosti. Po konci světa, jak ho známe má samozřejmě přijít svět nový a lepší, určený jen pro „probuzené“, pro pravé věrné, kteří nejsou „ovcemi“. Ať už je to Království nebeské, QAnonovské Velké procitnutí, nebo třeba utopie Nesara Gesara, princip je stejný.

Hasic Jarin

Vladka Myšáková klid páni Vladko. Žádná bomba nepřileti ale přijde po zemi. Můj kamarád z Německa bývalí plukovník spolkové policie. Me informoval . Že v Německu je odhadem 1 milion příslušníků takzvané spící armády. Která se skládá z rusů Američanů a jiných států. Kteří čekají na vhodný rozkaz k zatýkání politiků. po celé Evropě. A moje domněnka je . Že k tomu dojde mezi 8 az 20 listopadem. Lidé zaznamenají akorát to že jse politici začínají ztrácet. Nemám důvod Egonovi nevěřit. Takovouto informaci nevymyslí. ani. trn největší konspirator.

Navíc přesvědčení o sdílené tajné pravdě dodává životu mnohých příznivců konspirací smysl. V zásadě přitom vůbec nesejde na tom, zda se proroctví opravdu naplní. Podstatné je, aby tu stále byla přítomna možnost, hrozba visící ve vzduchu. Sarkastický aforismus, že konec světa je vždy vzdálen pouhý týden od příští neděle, se stává faktickým popisem reality, ve které tito lidé žijí.

Kdo dezinformaci vytvořil a proč vznikla

Řada tvůrců apokalyptických narátivů je o jejich pravdivosti skutečně přesvědčena. Na druhé straně pak stojí jedinci, kteří mají **obchodní a finanční zájmy**. Konspirativní literatura vydělává peníze, stejně jako potravinové doplňky nebo nejrůznější ezoterické artefakty či „poradny při potížích s očkováním.“

Časté je rovněž využívání služeb pro komunitní financování – třebaže nejznámější z nich, Patreon, zakázal účty spojené s propagací QAnonu již v roce 2020, na jiných podobných službách je tato možnost pro konspirátory stále dostupná.

7. prosince 2021 17:32 Covid-19

Radí lidem, jak „léčit“ covid průmyslovou dezinfekcí. Za anonymní stránkou stojí předák protestů Otevřeme Česko

Zdroj: DeníkN

Nelze ovšem podcenit ani **motivy politické**. Většina konspirátorů je více či méně otevřeně prokremelská, ne-li přímo Ruskem řízená. A samotná propaganda Kremlu umí výše zmíněných principů jednoznačně využít ve svůj prospěch. Po ruské invazi na Ukrajinu se kremelské narativy šířily velmi rychle, prakticky v řádu dnů například i u předtím navenek apolitických ezoterických skupin.

Jakmile se stanou nástrojem manipulátorů, mohou apokalyptické scénáře vést k radikalizaci a tíhnutí k autoritářským ideologiím, a nakonec i k násilí a sebevraždám. V širším rámci zapadají do výčtu narativů, které slouží zahraničním zájmům Kremlu, mohou mít za cíl podkopávání důvěry v západní demokratická státní zřízení, která by v případě rozpadu těchto společností chtěli nahradit jedinou správnou východní ruskou ideologií.

Další kontext

Situace na české dezinformační scéně

Dezinformace jsou dnes vládou a alespoň částí společnosti chápány jako problém, který je třeba řešit. Je to proto, že se jedná o vědomé šíření lživých, nebo hrubě zavádějících informací s úmyslem manipulace skupin lidí, na které jsou zaměřeny. Jejich cílem je hloubení příkopů, radikalizace a rozklad společnosti, a v důsledku toho změna režimu.

Škodlivost dezinformací spočívá zejména ve zneužívání svobody slova, v jejímž rámci probíhá informační působení aktérů, jejichž zájmy principům svobodného vyjadřování odporují. Česká republika se v tomto smyslu setkává s vlivovým působením organizovaných skupin i jednotlivců, využívajících emocionálních reakcí adresátů a inherentních slabin lidského vnímání. Díky moderním technologiím a algoritmům sociálních sítí mají též dezinformace potenciál přelévat se i mimo uzavřené komunity, v nichž primárně rezonují.

Z hlediska informačního působení autoritářských států se lze v ČR nejvíce setkat s propagandou Ruské federace. Její vliv se odráží nejen ve shodně nastaveném diskursu, ale i v přímém přebírání propagandy z oficiálních ruských kanálů.

Dezinformace se v českém prostředí nejsilněji šíří prostřednictvím čtyř kanálů:

1. kvazi-mediálních webů „alternativního zpravodajství“,
2. sociálních sítí (*především Facebooku, ale dále také Twitteru, Telegramu, TikToku, Vkontakte či YouTube*),
3. prostřednictvím řetězových e mailů,
4. v internetových diskuzích na velkých zpravodajských serverech.

Jak na boj s dezinformacemi

Prvním krokem je rozpoznání, že se jedná o problém, který je ve společnosti přítomný. Je třeba tuto problematiku dobře prozkoumat a popsat a vytrvale se snažit rozšiřovat o ní povědomí u široké veřejnosti.

Tento krok učinila Česká republika schválením *Auditů národní bezpečnosti* a navazujícího *Akčního plánu* v roce 2016, schválením *Národní strategie čelění hybridnímu působení* a naavazujícího *Akčního plánu* v roce 2021 a vypracováním *Analýzy připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* v roce 2022. Od ledna 2017 funguje na Ministerstvu vnitra **Centrum proti hybridním hrozbám**, které monitoruje dezinformace s dopadem na vnitřní bezpečnost.

Boj proti dezinformacím je komplexním celospolečenským úkolem nejen pro státní správu, ale také pro politiky, osobnosti, neziskové organizace a veřejnoprávní média. V České republice se především díky neziskovému sektoru podařilo alespoň část veřejnosti informovat o hybridních hrozbách včetně těch dezinformačních.

Dalším krokem je zevrubná analýza, pochopení principů, na kterých dezinformace fungují a motivací jejich autorů i šířitelů. V tomto ohledu v České republice velmi dobře působí think-tanky a občanská hnutí, ať už *Bezpečnostní centrum Evropské hodnoty*, nebo *Čeští elfové*, dále weby jako *manipulatori.cz*, *investigace.cz*, nebo *nfnz.cz*. Ve státní sféře je to pak **Centrum proti hybridním hrozbám** na Ministerstvu vnitra ČR či **Velitelství kybernetických sil a informačních operací Armády ČR**, případně **Bezpečnostní informační služba** prostřednictvím svých výročních zpráv.

Dále je zapotřebí zvolit správný postup, zabývat se především jádrem problému, tedy prevencí, nikoli pouhým vyvracením toho,

co dezinformace tvrdí. Jako jeden z účinných nástrojů se jeví tzv. **strategická komunikace**. Pokud se státu daří mluvit k občanům jasně, srozumitelně, jednotně, koordinovaně a konzistentně, vysvětlovat své kroky, držet se svých rozhodnutí a tam, kde to jde, být transparentní, pak se logicky posiluje důvěra občanů ve státní instituce, a ti nejsou tolik náchylní podléhat manipulativním informacím. Dalším způsobem je otevřeně odkrývat taktiku druhé strany, mluvit o tom, jak dezinformace fungují a jakým způsobem nás ovlivňují.

Zřídí v České republice systém strategické komunikace státu doporučuje už Audit národní bezpečnosti z roku 2016. Nyní připravilo Ministerstvo obrany **Návrh strategické komunikace státu**, který má být předložen vládě ke schválení, ačkoliv není jisté, zda k tomu dojde před koncem tohoto roku. Mezitím na některých úřadech (Úřad vlády, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo vnitra) **již vznikla či vznikají pracoviště strategické komunikace, která se vzájemně koordinují.**

Dlouhodobé prokremelské narativy

Dezinformace nejsou pouze aktuálním fenoménem, přestože teprve v souvislosti s anexí Krymu Ruskou federací, COVID-19 a nyní s válkou na Ukrajině získaly status zcela konkrétní bezpečnostní hrozby. Jakožto informační operace Ruské federace jsou dezinformace v našem informačním prostředí přítomné dlouhodobě a sledují v různých obměnách stále tytéž cíle.

Nejde totiž pouze o to, přesvědčit o nějaké konkrétní pravdě nebo faktu spojeném s určitou situací, ale i rozšířit obecně nihilistické „postfaktické“ myšlení, podle něhož žádná pravda ani fakta buď neexistují, nebo jsou nepoznatelné. Namísto objektivní skutečnosti existují jen subjektivní názory na ni, přičemž skutečnou výkonnou moc drží osoby nebo organizace skryté tak hluboko, že je ob-

čan nemá šanci jakkoliv ovlivnit. Nejlepší je tedy nedělat prostě nic kromě naplňování svých každodenních osobních potřeb.

I. Protisystémové narativy

Dezinformační (*jinak také kvazi-mediální*) scéna nese boj proti hybridním hrozbám, dezinformacím, trestným činům z nenávisti a ve vybraných případech i terorismu velmi nelibě. Narativ, který je při komentování podobných státních aktivit šířen, je obvykle **boj za svobodu slova a obecně boj proti nespravedlivému systému**. Státní aktivity jsou označovány za potlačování ústavních svobod občanů a stát je srovnáván s předlistopadovou érou, popřípadě nacismem a fašismem.

V poslední době se častěji objevují také **narativy zpochybňující legitimitu voleb**, volených zástupců či státních institucí samotných. Tyto narativy mají za cíl podkopat legitimitu ústavního zřízení České republiky a vyvolat pocit, že participace na demokratickém procesu či zapojení do společenského života nemá smysl.

II. Prokremelské a protizápadní narativy

Prokremelský narativ je charakteristický popisem událostí ve prospěch Kremlu a nekritickým šířením jeho pohledu na určitá témata. **Vyzdvihuje Rusko jako nositele tradičních hodnot a ochránce obyčejných lidí v opozici k dekadentnímu Západu a pano-vačnému Bruselu**. Rusko je dlouhodobě vykreslováno jako oběť agrese západních států a současně jako nezdolná velmoc, která kdyby chtěla, pokoří silou celý svět, v čemž jí brání jen její lidumilnost.

Prokremelský narativ se často doplňuje s protizápadním narativem. Protizápadní narativ zahrnuje jednostrannou kritiku struktur jako NATO a EU a akcentuje kulturní úpadek západní společnosti,

např. v souvislosti s rozšiřováním práv LGBTQIA+ nebo bojem proti klimatické změně. Liberalismus samotný je vykreslován jako slabá změkčilost, která brzy vyústí v pád západní civilizace, ať už po útoku vnějším nepřítelem, nebo vnitřním rozvratem. Jako přirozený protiklad tohoto systému je pak nejčastěji propagována nějaká forma pravicově totalitní nebo oligarchické společnosti, tedy vláda „tvrdé ruky“ právě po ruském vzoru.

III. Protiimigrační narativ

Protiimigrační narativ je stálíci české dezinformační scény minimálně od roku 2015. Tento narativ má **nejčastěji charakter posilování negativního sentimentu vůči uprchlíkům odkazováním na jejich cizost a nebezpečí**. Objevuje se poukazování na údajné i skutečné kriminální incidenty či kulturní nebo náboženské požadavky s tím, že jde o záměrnou snahu ničit západoevropskou kulturu. Na dezinformační scéně probíhá trvalá produkce článků o kriminálních aktech migrantů a problémech spojených s migrací v evropských státech. Skutečné incidenty nebo události jsou často zveličovány nebo míchány s fikcí a recyklovány stále dokola tak dlouho, až se dostanou do veřejného povědomí jako „tajná pravda“, o které se už v zásadě ani nepochybuje.

Do této kategorie spadá narativ, který kritizuje vládu za to, že nadržuje uprchlíkům na úkor českých občanů, např. skrze vydávání štědrých dávek či poskytování prioritní zdravotní péče. Tento narativ jednak představuje záminku pro kritiku vlády i zpochybňování kompetence státních institucí, a jednak podněcuje šíření předsu-
dečné nenávisti a xenofobie.

IV. Narativ proti tradičním autoritám

Dezinformační scéna dlouhodobě šíří narativy, jejichž cílem je podkopat důvěru v tradiční autority mimo státní správu, tedy veřej-

noprávní média, akademické instituce, představitele vědy a vědecké postupy nebo zjištění. Tyto narativy se významně projevovaly během pandemie COVID-19, byť byly přítomny už dříve. Podobně jako u protisystémového narativu se jedná o **podkopávání důvěry v instituce, které tvoří pilíře demokratické společnosti, a tedy v systém společenského uspořádání založený na demokratickém rozhodování**. V některých případech se dezinformace tohoto druhu prolínají s konspiračními teoriemi, vykreslujícími vybrané subjekty sídlící na Západě (zejm. v USA) jako „zlé elity“ které usilují o kontrolu nad lidstvem.

Je třeba zdůraznit, že nebezpečí dezinformačních narativů netkví v samotné kritice vlády. Konstruktivní kritika a demokratická opozice, pluralita názorů s možností výběru mezi několika řešeními, jsou nedílnou součástí liberální demokracie. Dezinformační narativy ovšem všechny tyto principy zpochybňují, popírají a zneužívají: manipulují, šíří záměrné lži, odvádějí pozornost od skutečných problémů a nabízejí zdánlivě jednoduchá řešení, která jsou v lepším případě nerealistická, a v tom horším poškozují zájmy České republiky ve prospěch cizí moci.

Vaše dotazy jsme připraveni
zodpovědět na adrese
krit@mvcv.cz